

УДК 37.026

ТЕРМІНОЛОГІЧНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ СТУДЕНТІВ-МЕДИКІВ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ КЛЮЧОВИХ ДЕФІНІЦІЙ

І.І.Ворона

У статті проаналізовано різні підходи щодо визначення понять «компетенція», «компетентність», «професійна компетентність», «термінологічна компетентність»; окреслено основні аспекти формування термінологічної компетентності майбутніх медиків у процесі опрацювання курсу «Латинська мова та основи медичної термінології», з'ясовано роль латинської мови при вивченні анатомічно-гістологічних, фармацевтичних та клінічних термінів, опрацювання й засвоєння яких підвищить рівень професійного спілкування майбутніх медиків.

Ключові слова: компетенція, компетентність, професійна компетентність, термінологічна компетентність, медична термінологія.

TERMINOLOGICAL COMPETENCY OF MEDICAL STUDENTS: A THEORETICAL ANALYSIS OF KEY DEFINITIONS

I.I.Vorona

Summary. Different approaches concerning the definitions of «competency», «competence», «professional competence», «terminological competence» are analyzed in this article; the main aspects of terminological competence formation of future doctors in the course of «The Latin language and fundamentals of medical terminology» are described. To obtain the proper professional qualities one need obtain certain characteristics. Therefore, the Latin language significance in the learning of anatomical and histological, pharmaceutical and clinical terms is shown; studying and understanding of these terms will improve the level of professional communication of future doctors.

Keywords: competency, competence, professional competence, terminological competence, medical terminology.

Постановка проблеми та її зв'язок з науковими та практичними завданнями. Забезпечення конкурентоспроможності випускників вищих медичних закладів на вітчизняному та міжнародному ринках праці є можливим завдяки підвищенню якості підготовки медичних і фармацевтичних кадрів. Сьогодні актуальним у сфері медичної освіти стає компетентнісний підхід, який спрямовується на перехід від теоретичних знань до фахової компетентності. Формування професійної компетентності студентів-медиків здійснюється засобами всіх дисциплін навчального плану, розподілених за різними циклами. Зокрема, система підготовки спеціалістів у галузі медицини передбачає вивчення на заняттях латинської мови медичної термінології, що має високе професійне значення.

Набуття термінологічної компетентності для майбутніх лікарів є першочерговим завданням, оскільки вільне володіння термінологією – умова подальшого успішного професійного спілкування. Я.Януш зазначає, що визначення ролі термінології у формуванні професійної компетентності фахівців є центральною проблемою сучасної освіти [17, с. 15]. Володіння термінологією свідчить про знання та розуміння професійних понять і явищ, є показником культури фахового мовлення спеціаліста, умовою його професійного зростання.

Аналіз останніх наукових публікацій та досліджень. Питання формування термінологічної компетентності розробляли Д.Бобова, З.Гирич, Н.Голуб, М.Гуць, І.Дроздова, Г.Онуфрієнко, Я.Януш. Методичні засади роботи із засвоєння термінів висвітлені в дослідженнях М.Баранова, О.Горошкіної, Т.Донченко, А.Нікітіної, М.Пентиліук. Проте, проблема формування термінологічної компетентності майбутніх медиків є малодослідженим явищем.

Для задоволення професійних потреб та забезпечення належної культури фахового спілкування майбутньому фахівцеві медичної сфери потрібно засвоїти чимало нових термінів. Володіння фаховою термінологією є показником ґрунтовної підготовки фахівця. А низький рівень знання медичних термінів спричиняє в студентів неспроможність адекватно сприйняти та належно опрацювати спеціальну медичну літературу. Важливою умовою успішного вивчення й засвоєння дисциплін медичного профілю та

отримання студентами всебічної професійної підготовки є формування у них термінологічної компетентності на заняттях латинської мови, що й робить тему нашого дослідження **актуальною**.

Формулювання мети статті. Мета статті – розкрити основи формування термінологічної компетентності майбутніх лікарів як однієї з визначальних складових підготовки фахівців у контексті сучасної європейської освіти. Для реалізації поставленої мети поставлено такі завдання: проаналізувати різні підходи щодо визначення понять «компетенція», «компетентність», «професійна компетентність», «термінологічна компетентність»; окреслити основні аспекти формування термінологічної компетентності майбутніх медиків у процесі опрацювання курсу «Латинська мова та основи медичної термінології».

Виклад основного матеріалу. Підготовка висококваліфікованих спеціалістів залишається найважливішим завданням сучасної освіти. Студенти-медики за час навчання повинні набути такої сукупності якостей, завдяки яким вони зможуть стати справжніми професіоналами.

Проблему професійної, зокрема й термінологічної компетентності, досліджувалась у різних наукових ракурсах, проте й досі не існує одностайного погляду на визначення цього поняття та на відмінність між «компетенцією» та «компетентністю».

Компетенцію (лат. *competentia*, від *compete* – взаємопрагну; відповідаю, підходжу) – розглядають як: коло повноважень якоїсь організації, установи або особи; коло питань, в яких особа має певні повноваження, знання, досвід [12, с. 282]. Компетентним (лат. *competens, ntis* – відповідний, здібний) називають того, який має ґрунтовні знання в певній галузі; тямущий [14, с. 411]. С. Сисоева вважає, що компетенція включає знання й розуміння (знання теоретичного матеріалу, здатність його розуміти), знання як діяти (практичне застосування набутих знань до конкретних ситуацій), знання як бути (цінності як невід’ємна частина способу світосприйняття й життя з іншими в соціальному контексті) [11, с. 199].

Термін компетентність походить від латинського бути здібним (лат. *competens* – належний, відповідний) і тлумачиться як авторитетність, обізнаність; володіння компетенцією [12, с. 282]. Дати визначення та пояснити поняття «компетентність» намагалися чимало вітчизняних та зарубіжних педагогів.

Англійський дослідник Дж. Равен розглядає компетентність як категорію, що інтегрує в собі велику кількість компонентів, багато з яких є відносно незалежними. Одні з них належать до когнітивної сфери людини, інші – до емоційної. Вони можуть заміняти один одного як складові ефективної поведінки. Учений вважає, що компетентність можна охарактеризувати як певну готовність, здатність, відповідальність, упевненість [7, с. 253]. А.Маркова під поняттям «компетентність» розуміє поєднання знань і психічних якостей особистості, які дозволяють їй діяти самостійно та відповідально, а також здібностей і вмінь виконувати певні функції [5, с. 7].

Поняття «компетентність» найчастіше пов’язують із уявленням про людину авторитетну, досвідчену, яка має ґрунтовні знання в будь-якій галузі. Проте, сьогодні вчені не обмежуються лише її когнітивною складовою, а в дефініцію включають мотиваційний, етичний, соціальний, поведінковий компоненти. Завдяки останнім компетентною вважається людина, психологічно підготовлена до певного виду діяльності, здатна розв’язувати проблеми, відповідальна й упевнена в собі, яка володіє необхідними вміннями й навичками для реалізації знань на практиці [1].

Проаналізувавши методичну літературу [3-9], можемо констатувати, що під поняттям «компетентність» розуміють здатність людини ефективно виконувати певну професійну діяльність; а «компетенції» (множина від «компетенція») – це особисті характеристики людини, що визначають її поведінку й впливають на рівень виконання професійної діяльності.

Як зазначає Л.Спенсер, компетентність є результатом набуття компетенцій [13, с. 20]. Такої ж думки дотримуються чимало вітчизняних і зарубіжних науковців. Зокрема В.Ягупов вважає, що компетенції – це властивості особистості, важливі для ефективного виконання роботи на відповідній позиції, що можуть бути вимірні шляхом спостереження поведінки [16]. Н.Гопман стверджує, що компетенція – це базова якість індивідуума, яка має причинове відношення до ефективного виконання роботи чи якісного результату в інших ситуаціях. Базова якість означає, що компетенція є сталою частиною особистості, що може визначити поведінку людини в численній кількості ситуацій та робочих завдань. Причинове відношення означає, що компетенція обумовлює й викликає визначену поведінку та виконання [18, с. 9]. Компетентність передбачає мінімальний досвід застосування компетенції [19, с. 5]. Тобто, компетентність – це спроможність кваліфіковано здійснювати діяльність. При цьому компетентність містить набір компетенцій у формі знань, умінь і установок, що «дають змогу особистості ефективно діяти або виконувати певні функції, спрямовані на досягнення певних стандартів у професійній галузі або певній діяльності» [13, с. 7].

Основним критерієм якості підготовки студента-медика виступає професійна компетентність. Міжнародний департамент стандартів з навчання та освіти розглядає поняття професійної компетентності як «спроможність кваліфіковано здійснювати діяльність, виконувати завдання або роботу» [15, с. 17].

Професійну компетентність відносять до інтегрованого поняття, яке включає комплекс характеристик, пов'язаних із готовністю особистості до виконання професійних функцій на високому рівні, прийняття управлінських рішень, забезпечення культури праці, міжособистісної комунікації [9]. Б. Гершунський зауважує, що професійна компетентність визначається рівнем власне професійної освіти, досвідом та індивідуальними здібностями людини, її мотивованим прагненням до безперервної самоосвіти та самовдосконалення, творчим і відповідальним ставленням до своєї професії [3, с. 4]. Проте, на нашу думку, найбільш точно визначення дає О. Семенов, яка вказує, що професійна компетентність – це «вже існуюча якість, реальна демонстрація набутих знань і відповідних умінь, навичок людини як суб'єкта професійної діяльності, володіння відповідними компетенціями і здатність їх застосовувати у відповідних професійних ситуаціях» [8, с. 60].

У науковій літературі існують різні класифікації професійної компетентності, серед якої виділяють такі компетентності: загальнокультурну, навчально-пізнавальну, інформаційну, комунікативну, соціально-трудова, особистого самовдосконалення (А. Хуторський); мовленнєву, мовну (лінгвістичну), прагматичну, предметну, соціолінгвістичну, термінологічну (М. Пентилюк). Вільне володіння термінологією для майбутніх медиків є запорукою успішної комунікації, тому виділяємо термінологічну компетентність як одну із основних складових професійно-комунікативної компетентності.

Г. Онуфрієнко «термінологічну компетентність» розглядає як «суттєво поглиблені загальномовні знання та скориговані й професійно скеровані мовленнєві вміння й навички, які екстраполюються на мову фаху, передусім на її термінологічну систему» [6, с. 17]. Л. Вікторова зазначає, що володіння термінологічною компетентністю передбачає здатність фахівця використовувати з точністю й лінгвістичною правильністю терміни в професійному мовленні [2, с. 166]. Т. Симоненко під термінологічною компетентністю розуміє «інтегральну характеристику ділових і особистісних якостей людини, що відображає не тільки рівень знань, умінь і навичок, достатніх для досягнення цілей професійної діяльності, але й високу соціально-моральну позицію професіонала» [10, с. 131].

Проаналізувавши всі дефініції, можемо узагальнити, що термінологічна компетентність – це здатність фахівця демонструвати належні особисті якості в ситуаціях професійного спілкування, мобілізуючи для цього знання фахової термінології. Погоджуємося із думкою К. Климової, що необхідна обов'язкова реалізація сформованих умінь і навичок у професійній діяльності, інакше неможливим видається саме здійснення компетентнісної парадигми сучасної освіти [4, с. 38].

З опануванням фахівцем професійного мовлення розпочинається побудова системи загальних та професійних знань. Для вільного володіння усною та писемною формами професійного спілкування медичні працівники повинні мати чималий лексичний запас фахової термінології.

Засвоєння мови фаху, а отже, і формування світогляду та професійної компетентності майбутніх спеціалістів починається у ВНЗ. До студентів висувають високі вимоги, які полягають не лише в досконалих знаннях фаху, а й у високому рівні володіння медичною термінологією, вільному користуванні нею в професійній діяльності. Уміння спілкуватися мовою професії сприяє швидкому засвоєнню спеціальних дисциплін, підвищує ефективність праці, допомагає налагоджувати ділові контакти.

У процесі формування термінологічної компетентності потрібно, насамперед, сформувати стійку мотивацію студентів-медиків до вдосконалення умінь і навичок професійної комунікації; навчитися оперувати термінологією майбутнього фаху. На основі теоретичного узагальнення визначимо етапи формування термінологічної компетентності під час вивчення дисципліни «Латинська мова та основи медичної термінології». На першому етапі (термінологічно-формуальному) передбачається засвоєння особливостей термінологічної лексики. Під час другого етапу (компетентнісно-орієнтованого) відбувається вироблення термінологічних умінь і навичок, удосконалення професійного мовлення.

Формування термінологічної компетентності майбутнього медика – це систематична, добре організована, цілеспрямована робота, пов'язана з усіма розділами й темами курсу «Латинська мова та основи медичної термінології» у поєднанні з вивченням інших дисциплін, які викладаються у вищих медичних закладах.

Висновки. Вільне володіння медичною термінологією є умовою успішної професійної комунікації майбутніх спеціалістів. Серед видів професійної компетентності на окрему увагу заслуговує термінологічна, адже поглиблені загальномовні знання та професійно скеровані мовленнєві вміння й навички впливають на мову фаху, передусім на її термінологічну систему. Отже, формування термінологічної компетентності майбутніх працівників медичної сфери передбачає оволодіння спеціальною термінологією на заняттях латинської мови як передумови подальшого використання набутих знань на інших фахових дисциплінах, а також професійно-термінологічну грамотність. Термінологічна компетентність, яку набувають студенти, вивчаючи латиномовну термінологію, є основною в їхній подальшій професійно-фаховій та науковій діяльності.

Література

1. Ашаренкова Н. Г. Термінологічна культура як складова професійної компетенції менеджера / Н. Г. Ашаренкова // Бібліотекознавство. Документознавство. Інформація. – 2013. – №3. – С. 32-36.
2. Вікторова Л. Методологічні аспекти формування професійно-термінологічної компетентності студентів / Л. Вікторова // Проблеми сучасної педагогічної освіти. Серія : Педагогіка і психологія. – Ялта : РВВ КГУ, 2007. – Вип. 14, Ч. 2. – С. 164-171.
3. Гершунский Б. С. Концепция самореализации личности в системе образования ценностей и целей образования / Б. С. Гершунский // Педагогика. – 2003. – №10. – С. 3–7.
4. Климова К. Я. Теорія і практика формування мовнокомунікативної професійної компетенції студентів нефілологічних спеціальностей педагогічних університетів : [монографія] / К. Я. Климова. – Житомир : ПП «Рута», 2010. – 560 с.
5. Маркова А. К. Психологический анализ профессиональной компетентности учителя / А. К. Маркова // Сов. педагогика. – 1990. – № 8. – С. 7.
6. Онуфрієнко Г. Науковий стиль української мови : [навч. посіб.] / Г. Онуфрієнко. – К. : Центр навчальної літератури, 2006. – 312 с.
7. Равен Дж. Компетентность в современном обществе. Выявление, развитие и реализация / Дж. Равен. – М., 2002. – 396 с.
8. Семенов О. М. Професійна підготовка майбутніх учителів української мови і літератури : монографія / О. М. Семенов. – Суми : ВВП «Мрія-1» ТОВ, 2005. – 404 с.
9. Сибирская М. Профессиональная компетентность – новое требование качества профессиональной подготовки / М. Сибирская // Молодежь. Цифры. Факты. Мнения. – 1995. – № 2–3. – С. 125.
10. Симоненко Т. В. Теорія і практика формування професійної мовнокомунікативної компетенції студентів філологічних факультетів: [монографія] / Т. В. Симоненко. – Черкаси : Вид. Вовчук О. Ю., 2006. – 328 с.
11. Сисоева С. О. Формування психолого-педагогічної компетентності студентів вищих навчальних закладів непедагогічного профілю // Проблеми освіти у Польщі та в Україні в контексті процесів глобалізації та євроінтеграції : зб. матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції, 22-24 квітня, 2009 р., Київ – Житомир / за ред. В. Кременя, Т. Левовицького, С. Сисоевої. – К. : КІМ, 2009. – С. 35–36.
12. Словник іншомовних слів / [уклад. С. М. Морозов, Л. М. Шкарапути]. – К. : Наукова думка, 2000. – 680 с. – (Словники України).
13. Спенсер Л. Компетенции на работе / Л. Спенсер; пер. с англ. – М. : НРРО, 2005. – 384 с.
14. Сучасний тлумачний словник української мови. 65000 слів / за заг. ред. В. В. Дубічинського. – Х. : Школа, 2006. – 1008 с.
15. Усімбаєва Н. Розвиток професійної компетентності – шлях до підготовки висококваліфікованих фахівців / Н. Усімбаєва // Рідна школа. – 2006. – № 9. – С. 17–19.
16. Ягупов В. В. Компетентісний підхід до підготовки фахівців у системі вищої освіти / В. В. Ягупов, В. І. Свистун // Наукові записки Національного університету «Києво-Могилянська академія» : Педагогічні, психологічні науки та соціальна робота. – К. : Видавничий дім «КМ Академія». – 2007. – Том 71. – С. 3–8.
17. Януш Я. Роль термінології у формуванні мовно-професійної компетентності фахівців економічного профілю / Я. Януш // Українська термінологія і сучасність : зб. наук. пр. – К. : КНЕУ, 2001. – Вип. 4. – С. 15–19.
18. Hopman N. Public Leadership for Europe: Towards a Common Competence Frame. – NL: CPL-RIO, 2004. – 66 p.
19. The National Standards for Headteachers in Wales.– The National Assembly for Wales. – 16 p.